

Lietuvos politinių partijų programų analizė valstybės aplinkosaugos politikos kontekste

Snieguolė Cironkaitė

Vilniaus universitetas,
M. K. Čiurlionio g. 21,
LT-03101 Vilnius
El. paštas: snieguole.cironkaite@yahoo.com

Jonas Volungevičius

Vilniaus universitetas,
M. K. Čiurlionio g. 21,
LT-03101 Vilnius
El. paštas: j_volungevicius@yahoo.de

Cironkaitė S., Volungevičius J. Lietuvos politinių partijų programų analizė valstybės aplinkosaugos politikos kontekste. *Geografija*. 2009. T. 45(2). ISSN 1392–1096.

Straipsnyje analizuojamos politinės Lietuvos aplinkosaugos politikos prielaidos, apžvelgiamas šios politikos krypties teisinis reglamentavimas. Lietuvos politinių partijų rinkiminėse programose įrašyti aplinkosaugos tikslai nagrinėjami ir vertinami Lietuvos Vyriausybės programoje įtvirtintos aplinkosaugos politikos kontekste. Lietuvos politinių partijų rinkiminių programų aplinkosaugos nuostatos analizuojamos atsižvelgiant į jų išsamumą, nuoseklumą bei akcentuojamų problemų aktualumą.

Raktažodžiai: Lietuvos aplinkosaugos politika, politinės partijos, rinkimų programos, aplinkosaugos tikslai, aplinkos apsaugos valdymas

ĮVADAS

Šiuo metu pasaulyje, taip pat ir Lietuvoje, aplinkos apsaugos politika yra viena svarbiausių vykdomos politikos krypčių. Aplinkos apsauga Lietuvoje traktuojama kaip „aplinkos saugojimas nuo fizinio, cheminio, biologinio ir kitokio neigiamo poveikio ar pasekmių, atsirandančių įgyvendinant planus ir programas, vykdančią ūkinę veiklą ar naudojant gamtos išteklius“ (LR aplinkos apsaugos įstatymas, 1992). Aplinkos saugojimas – ne tik jos saugojimas tiesiogine to žodžio prasme, bet ir tausojantis / tvarus jos naudojimas, prielaidų tolygiai visuomenės materialinės bei dvasinės gerovės plėtotėi sudarymas įvairiose teritorijose.

Pastaruosiu metu Lietuvoje kyla daug aktualių, su aplinkos apsauga bei jos naudojimu susijusių problemų: atliekų rūšiavimas ir utilizavimas, atsinaujinančių energijos išteklių naudojimas, naujų technologijų diegimas, kraštovaizdžio, gamtos ir kultūros paveldo išsaugojimas ir pan. Po 2008 m. Seimo rinkimų, remiantis valdančiąją daugumą sudarančių partijų rinkiminėmis programomis, buvo sudaryta nauja Vyriausybės aplinkosaugos programa. Ji turėtų atitikti visuomenės lūkesčius, spręsti šiuo metu aktualias aplinkosaugos problemas ir užtikrinti kokybišką aplinkosaugos politikos įgyvendinimą Lietuvoje 2008–2012 metais.

Darant prielaidą, jog partijos atstovauja atskirų visuomenės grupių interesams, yra aktualu išnagrinėti 2008 m. rinkimuose į Lietuvos Respublikos Seimą dalyvavusiųjų rinkimines programas, atskleisti jų aplinkosaugines preferencijas bei įvertinti indėlį formuojant Vyriausybės aplinko-

saugos programą ir kartu išryškinti, kiek dabartinė Lietuvos Vyriausybės aplinkosaugos programa atitinka visuomenės lūkesčius.

APLINKOS APSAUGOS VALDYMAS LIETUVOJE

Aplinkos būklė – vienas svarbiausių veiksnių, veikiančių tiek žmogaus socialinę raidą, tiek ekologinį saugumą ir valstybės patikimos plėtros perspektyvą. Pagrindinis ekologinio saugumo garantas Lietuvoje yra valstybė, veikianti kartu su nevyriausybinėmis organizacijomis ir visuomene (Pakalnis, 1998).

Kiekvienoje šalyje formuojama valstybinė aplinkos apsaugos valdymo sistema, kurianti ir įgyvendinanti aplinkos apsaugos ir gamtonaudos normas bei reikalavimus, ribojančius žmogaus poveikį aplinkai. Pastaroji, anot D. Lygio (Baltrėnas, 1996) bei M. Mačiulaitienės (Mačiulaitienė, 2001), apima įvairių teisinių, ekonominių, administracinių ir kt. priemonių taikymą ir yra nukreipta išsaugoti bei ginti aplinką. Lietuvoje, remdamasis esamais įstatymais, aplinkos apsaugos valdymo sistemą nacionaliniu lygiu formuoja Seimas.

Seime nuolat veikiantis Aplinkos apsaugos komitetas rengia bei siūlo aplinkos būklės gerinimo teisės aktų projektus, nagrinėja pasiūlymus dėl Lietuvos aplinkosaugos politikos formavimo ir kt. (www.lrs.lt)

Valstybinį aplinkos apsaugos valdymą Lietuvos Respublikoje vykdo Vyriausybė, Aplinkos ministerija, kitos įgaliotos valstybės institucijos, kurios vadovaujasi Konstitucija, Vyriausybės įstatymu, Aplinkos apsaugos ir kitais įstatymais (Aplinkos apsaugos įstatymas, 1992). Tiesiogiai už aplinkos

apsaugos politikos rengimą ir vykdymą Lietuvoje yra atskaitinga Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija bei jai pavaldžios institucijos. Prie aplinkosaugos politikos įgyvendinimo prisideda ir Kultūros, Žemės ūkio, Sveikatos apsaugos, naujai įkurta Energetikos ir kitos ministerijos.

Pagrindinės Aplinkos ministerijos funkcijos yra tobulinti darnios plėtros principais pagrįstą aplinkos teisinį reguliavimą ir koordinuoti jo įgyvendinimą, kad būtų užtikrinta žmogaus teisė gyventi jo sveikatai ir gerovei palankioje aplinkoje (www.am.lt).

Aplinkos ministerija Lietuvoje susiformavo iš trijų anksčiau buvusių savarankiškų juridinių vienetų: Statybos ir urbanistikos bei Aplinkos apsaugos ministerijų ir Žemės ūkio ministerijai priklausiusio Miškų departamento (www.am.lt). Aplinkosauginiai šių institucijų tikslai nuo Nepriklausomybės atkūrimo iš esmės mažai tekito (Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimai, 1994, Nr. 71-1352; 1998, Nr. 84-2353). Iš principo buvo plėtojamos tik patobulintos jų formuluotės, kurios įtvirtino pagrindines Lietuvos teritorijos tvaraus naudojimo bei saugojimo nuostatas (Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 2003, Nr. 89-4029). Sujungtos Statybos ir urbanistikos (Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1998, Nr. 72-2105) bei Aplinkos ministerijos turėjo dar labiau orientuotis į tvarios aplinkos raidą, o nuo 2004 m. savo tikslus sieti su Europos Sąjungos aplinkosauginiais reglamentais bei programomis.

Su aplinkos apsauga tiesiogiai nesusijusios, tačiau aplinkosaugai reikšmingus tikslus yra išsikėlusios ir kitos ministerijos. Kultūros ministerija formuoja kultūros vertybių apsaugos politiką (www.muza.lt) (Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1994, Nr. 74-1389); įgyvendina ir organizuoja kultūros vertybių apsaugą, administruoja Trakų istorinį nacionalinį parką.

Žemės ūkio ministerija prisideda prie aplinkos apsaugos plėtodama atsinaujinančių energijos šaltinių naudojimą, skatindama aplinkos apsaugą ir kraštovaizdį puoselėjančią ūkininkavimą, reguliuodama valstybinio žemės fondo naudojimą, tvarkydama valstybinį žemės kadastrą (www.zum.lt; Mačiulaitienė, 2001).

Vienas iš Sveikatos apsaugos ministerijos (www.sam.lt) tikslų (žmonių sveikatos užtikrinimas) tiesiogiai siejasi su Aplinkos ministerijos siekiu užtikrinti žmogui palankios aplinkos egzistavimą.

Žemesniais, regioniniu ir lokaliu, lygiais aplinkos apsaugos valdymą įstatymų nustatyta tvarka vykdo vietos savivaldos atitinkamos institucijos, taip pat regioniniai aplinkos apsaugos departamentai (RAAD), saugomų teritorijų administracijos ir t. t. Savivaldybės savo teritorijose rengia ir įgyvendina aplinkos apsaugos programas bei priemonių projektus.

Lietuvoje, plėtojant įvairių formų tarptautinį bendradarbiavimą, taip pat vykdoma tarptautinė aplinkos apsauga: pasirašomos dvišalės bei daugiašalės sutartys, konvencijos, rengiami seminarai, pasitarimai, komandiruojami specialistai.

Aplinkosaugos politikos vykdymas yra reglamentuojamas teisiniais dokumentais – įstatymais, reglamentais, įvairiomis strategijomis ir pan. Tai – teisinė aplinkos apsauga, įstatymais nustatyta normų sistema, padedanti išsaugoti nepažeistą gamtinę pusiausvyrą. Lietuvos Respublikoje teisinės aplinkos apsaugos objektas yra jos teritorijoje esanti aplinka ir gamtos išteklių (Lygis, 1996).

Pagrindiniame šalies įstatyme – Konstitucijoje – valstybė įsipareigoja rūpintis ir išsaugoti sveiką aplinką. Šis įsipareigojimas vykdomas leidžiant įstatymus ir kitus teisinius dokumentus, reguliuojant ūkinę veiklą ir draudžiant „niokoti žemę, jos gelmes, vandenį, teršti vandenį ir orą, daryti poveikį aplinkai bei skurdinti augaliją ir gyvūniją“ (LR Konstitucija). Atsižvelgiant į pagrindinius Konstitucijos nuostatus yra leidžiami kiti aplinkos apsaugą reglamentuojantys įstatymai, iš jų vienas pagrindinių – *Aplinkos apsaugos įstatymas* (Lietuvos Respublikos aplinkos..., 2008). Tai pagrindinis teisinis aktas, reguliuojantis visuomenės santykius aplinkosaugos srityje ir apibrėžiantis valstybės prioritetus naudojant gamtos gėrybes. Šis įstatymas nustato aplinkos apsaugos valdymo struktūrą ir kompetencijos pasidalijimą tarp vyriausybės bei savivaldybių (Lygis, 1996). Aplinkos apsaugos įstatymas buvo sumanytas kaip skėtinis pagrindinės aplinkosaugos nuostatas įteisinantis įstatymas (Pakalnis, 1998) ir tapo pagrindu priimant bei įgyvendinant kitus su gyvosios ir negyvosios, gamtinės bei kultūrinės aplinkos išsaugojimu ir puoselėjimu susijusius įstatymus.

D. Lygio (Lygis, 1996) teigimu, įstatymų priėmimo, jų papildymo ar / ir keitimo procesas yra nenutrūkstamas. Keičiantis visuomenės poreikiams bei aplinkybėms, kartu kinta ir tuos visuomenės poreikius atspindinčios bei ginančios įstatyminės nuostatos.

Seimo patvirtinta *Valstybinė aplinkos apsaugos strategija* (Lietuvos aplinkos..., 1996) yra svarbus valstybinės reikšmės dokumentas, numatantis pagrindines aplinkos apsaugos politikos kryptis bei ilgalaikių veiksmų programą, kurios argumentuotai susietos su jų įgyvendinimo priemonėmis pirmenybę suteikiant teisiniam administraciniam reguliavimui, teritorijų planavimui ir aplinkosaugos priemonių finansavimui (Lygis, 1996). Svarbiausias valstybinės aplinkos apsaugos strategijos tikslas – užtikrinti subalansuotą šalies plėtrą bei išlaikyti sveiką aplinką išsaugant biologinę gamtos ir kraštovaizdžio įvairovę, optimizuojant gamtonaudą (Bučas, 2001).

LR Seimas, kurdamas aplinkos apsaugos įstatyminę bazę, remiasi 1992 m. Seimo Gamtos apsaugos komiteto patvirtinta Lietuvos aplinkos apsaugos ir gamtonaudos koncepcija, kuri numato strategines aplinkos apsaugos kryptis. Pagal koncepciją, pagrindinis aplinkos apsaugos tikslas – garantuoti visuomenės raidai palankią aplinką (Lygis, 1996).

Esama teisinė bazė sudaro ne tik politinį pagrindą formuoti bei plėtoti aplinkosaugos politikai, bet kartu įtvirtina ir visuomenės poreikius bei aplinkosaugines preferencijas.

Lentelė. Aplinkos ministerijos ir jos strateginių tikslų raida (www.am.lt)

Table. Development of Ministry of Environment and its strategic purposes (information: www.am.lt)

Gyvavimo laikotarpis / Period	Institucija / Institution	Strateginiai tikslai / Strategic purposes
nuo 1998 m. since 1998	Aplinkos ministerija / Ministry of Environment	<ol style="list-style-type: none"> 1. Užtikrinti tinkamą aplinkos kokybę Lietuvos gyventojams, sudaryti sąlygas darniai teritorijų plėtrai. 2. Užtikrinti racionalų gamtos išteklių naudojimą ir tolesnį jų gausinimą. 3. Užtikrinti darnų statybos ir būsto sektorių vystymąsi. 4. Apsaugoti visuomenės interesus ir prisidėti prie palankių ekonominės plėtros sąlygų sudarymo. <p>1. To ensure a proper environment quality for inhabitants of the Republic of Lithuania and conditions for the sustainable development of territories.</p> <p>2. To ensure a reasonable consumption of resources and their further expansion.</p> <p>3. To ensure a sustainable development of the building and dwelling sectors.</p> <p>4. To protect public interests and to promote favourable conditions for economic development.</p>
1994–1998 m.	Aplinkos apsaugos ministerija / Ministry of Environment Protection	<ol style="list-style-type: none"> 1. Užtikrinti sveiką ir švarią aplinką, racionalų gamtos išteklių naudojimą. 2. Išsaugoti būdingą kraštovaizdį, ekologines sistemas, gamtos objektus bei biologinę įvairovę. <p>1. To ensure a healthy and clean environment as well as reasonable consumption of resources.</p> <p>2. To preserve the typical landscape, eco-systems, natural objects and biodiversity.</p>
1990–1994 m.	Aplinkos apsaugos departamentas / Department of Environment Protection	<ol style="list-style-type: none"> 1. Užtikrinti valstybinį gamtos išteklių naudojimo reguliavimą ir valstybinę aplinkos apsaugos kontrolę. 2. Išsaugoti būdingą kraštovaizdį, atskiras teritorijas, ekosistemas, gamtos objektus, turinčius mokslinę, pažintinę, istorinę, kultūrinę reikšmę. <p>1. To ensure the state control of consumption of natural resources and state control of environment protection;</p> <p>2. To preserve typical landscape, individual areas, ecosystems and natural objects of scientific, cognitive and historical-cultural significance.</p>
1990–1998 m.	Statybos ir urbanistikos ministerija / Ministry of Building and Urbanistics	<ol style="list-style-type: none"> 1. Įteisinti statybos šaką kaip verslą ir sukurti į ES integruotą teisinių, techninių bei normatyvinių dokumentų sistemą. 2. Formuoti teritorinio planavimo bei statybos ūkio šakos strategiją, organizuoti ir koordinuoti jų įgyvendinimą, dalyvauti formuojant šalies regioninę politiką, formuoti ir koordinuoti urbanistinės plėtros politiką ir strategiją. 3. Formuoti normatyvinių statybos dokumentų sistemą, tvirtinti privalomuosius statybos techninius reglamentus. 4. Koordinuoti Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo valstybinę priežiūrą. 5. Formuoti ir įgyvendinti valstybės politiką komunalinio ūkio bei paslaugų, geologijos srityse. <p>1. To legitimize construction industry as business and to create a system of legislative, technical and normative documents integrated into the EU.</p> <p>2. To formulate the strategy of territorial planning and construction industry; to organize and coordinate implementation of this strategy; to participate in formation of regional policy; to formulate and co-ordinate the policy and strategy of urbanistic development.</p> <p>3. To make a system of normative documents of construction, to approve compulsory technical regulations of construction.</p> <p>4. To co-ordinate the state control of territorial planning of the Republic of Lithuania.</p> <p>5. To elaborate and implement the state policy in the fields of municipal economy and services as well as in geology.</p>

LIETUVOS POLITINIŲ PARTIJŲ APLINKOSAUGINĖS NUOSTATOS

Politiškai bei socialiai aktyvi visuomenės dalis, burdamasi į politines organizacijas, įgyja galimybę dalyvauti valstybės valdyme, o kartu paveikti bei formuoti aplinkos apsaugos politiką. Požiūrių į šalies valdymą ir krašto tvarkymą įvairovė lemia politinių organizacijų (tarp jų ir politinių partijų) gausą. Rinkimų teisę turinti visuomenės dalis per rinkimus daliai šių organizacijų suteikia didesnę ar mažesnę teisę valdyti Valstybę, t. y. dalyvauti jos politiniame gyvenime ir kartu formuoti krašto valdymo nuostatas, tarp jų ir aplinkos apsaugos politiką.

2008 m. spalį išrinkus naują Lietuvos Respublikos Seimą 2008–2012 metams, labai pakito Seimo sudėtis: Seimo daugumą sudaro Tėvynės sąjunga-Lietuvos krikščionių demokratų (konservatorių) partija (45 atstovai), Lietuvos socialdemokratų partija (25 atstovai), toliau eina Tautos prisikėlimo partija bei partija „Tvarka ir teisingumas“, kurioms atstovauja atitinkamai 16 ir 15 asmenų. Prie didesnę įtaką Seime turinčių partijų priskiriamos Darbo partijos ir Jaunimo koalicija (10 atstovų), Lietuvos Respublikos liberalų sąjūdis (11 atstovų) bei Liberalų ir centro sąjunga (8 atstovai). Dar iš trijų partijų (Lietuvos lenkų rinkimų akcijos, Lietuvos valstiečių liaudininkų sąjungos, Naujosios sąjungos (socialliberalų)) į Seimą pateko po tris ir mažiau atstovų (www.vrk.lt).

Iš rinkimuose dalyvavusių 16-os partijų šešios negavo nė vieno mandato. Tai – „Fronto“, „Jaunosios Lietuvos“, Pilietinės demokratijos, Lietuvos centro partijos, Lietuvos rusų ir Lietuvos socialdemokratų sąjungos (www.vrk.lt).

Analizuojant politinių partijų programų aplinkosaugines nuostatas buvo vertinamas jų nuoseklumas ir išsamumas. Išskirti 26 pagrindiniai aplinkosaugos tikslai, kurie vertinti 6 balų skalėje: nuo 0 – kai tikslas programoje nepateikiamas, iki 5 – kai tikslas programoje išsamiai yra aprašytas. Kiekvienos partijos skiriamas dėmesys aplinkosaugai kitų partijų atžvilgiu buvo vertintas pagal surinktų balų sumą. Prioritetiniai aplinkosauginiai tikslai išskirti pagal vidinį kiekvienos partijos aplinkosaugos tikslų vertinimą (reitingavimą). Sudarytos diagramos ir išvesti vidurkiai leido įvertinti pateikiamų aplinkosaugos politikos tikslų aktualumą ir bendrą politinių partijų suinteresuotumą dalyvauti aplinkosaugos politikoje.

2008–2012 m. Seimo daugumą sudaro Tėvynės sąjungos–Lietuvos krikščionių demokratų partijos atstovai, kurių rinkiminė aplinkosaugos programa (*Tėvynės sąjungos...*, 2008a) yra viena išsamiausių ir kokybiškiausių (1 pav.) iš visų rinkimuose dalyvavusių partijų programų. Partija savo programoje (*Tėvynės sąjungos...*, 2008b) daugiausia dėmesio skiria integruotam atliekų tvarkymui, saugomų teritorijų tinklo tobulinimui, miškų išsaugojimui ir jų plotų didinimui bei valstybinės aplinkos apsaugos kontrolės tobulinimui.

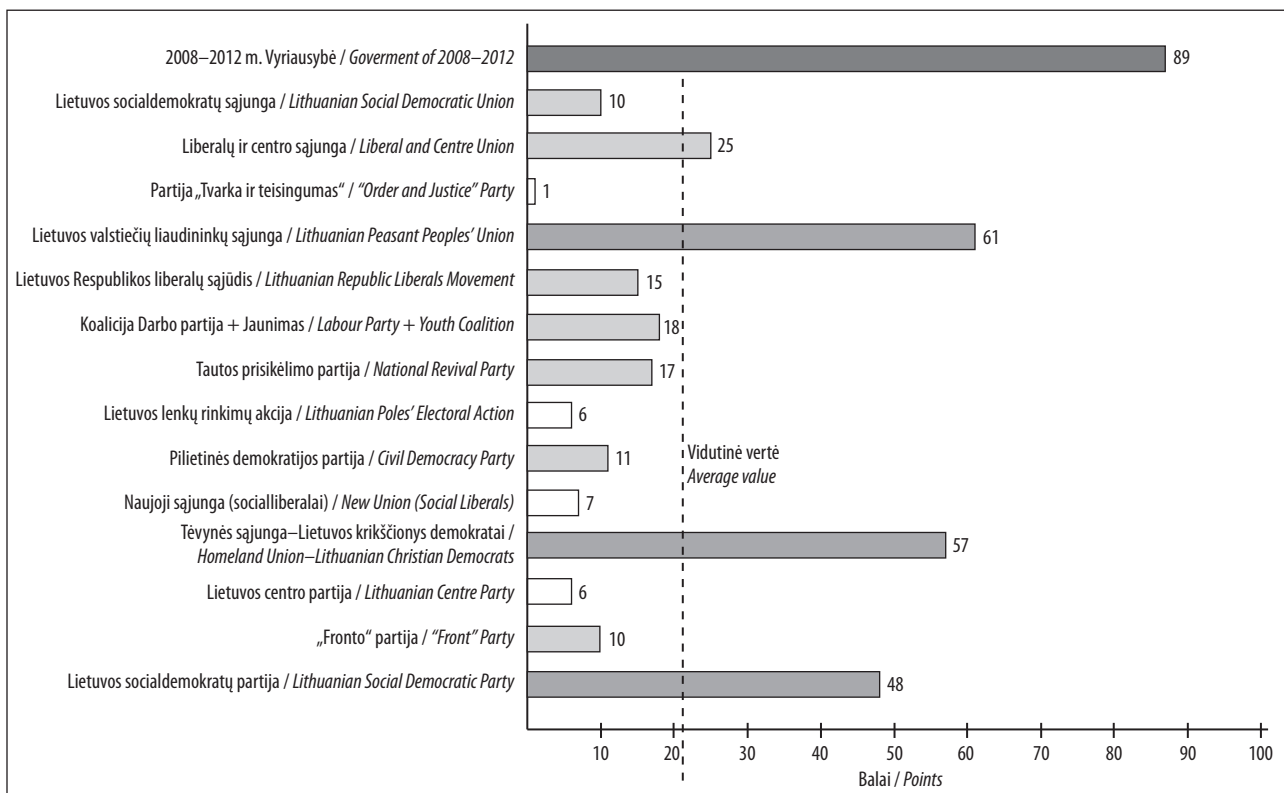
Lietuvos socialdemokratų partija, kuri pagal atstovų skaičių Seime yra antra, pateikė plačią aplinkosaugos programą (*Lietuvos socialdemokratų...*, 2008a), tačiau ne visi

įrašyti tikslai yra detalizuoti. Iš visų rinkimuose dalyvavusių partijų Lietuvos socialdemokratai vieninteliai daugiausia dėmesio skyrė visuomenės ekologinio sąmoningumo ugdymui. Šiai partijai aktuali darnios plėtros politika (*Lietuvos socialdemokratų...*, 2008b), saugomų teritorijų tinklo tobulinimas, miškų išsaugojimas, valstybinės aplinkos apsaugos kontrolės tobulinimas, aplinkosauginių fondų lėšų tinkamas paskirstymas ir alternatyvių atsinaujinančių energijos išteklių naudojimas.

Neišsami Tautos prisikėlimo partijos rinkiminė programa (*Tautos prisikėlimo...*, 2008a, b). Joje pateikiami labai abstraktūs ir deklaratyvūs aplinkosaugos tikslai. Daugiausia akcentuojama globalinė klimato kaitos problema rodo, jog partija mažai težino apie Lietuvai aktualias regionines bei lokales aplinkosaugos problemas.

Partijos „Tvarka ir teisingumas“ aplinkosaugos programa (*Partijos „Tvarka...“*, 2008) remiasi nuostata, jog „moderni ir saugi aplinka yra vienas iš Lietuvos ateities kertinių akmenų“. Išsamesnių paaiškinimų programoje nėra, todėl kyla abejonių dėl šios partijos suinteresuotumo aktyviai dalyvauti formuojant bei įgyvendinant aplinkosaugos politiką, taip pat ar esama aiškių ir konkrečių politinių nuostatų šiuo klausimu.

Darbo partijos ir Jaunimo koalicijos rinkiminėje programoje (*Darbo partijos...*, 2008a, b) aplinkosaugos problemas siūloma spręsti kartu su statybos klausimais, tačiau dėl tokio bandymo programa tapo neišsami ir labai apibendrinta. Daugiau dėmesio joje skiriama miškų išsaugojimui ir jų plotų didinimui. Lyginat su kitomis partijomis, Darbo partijos

1 pav. Lietuvos politinių partijų ir Vyriausybės aplinkosaugos programų vertinimas balais

Fig. 1. Evaluation of the environment protection programmes of Lithuanian political parties and government

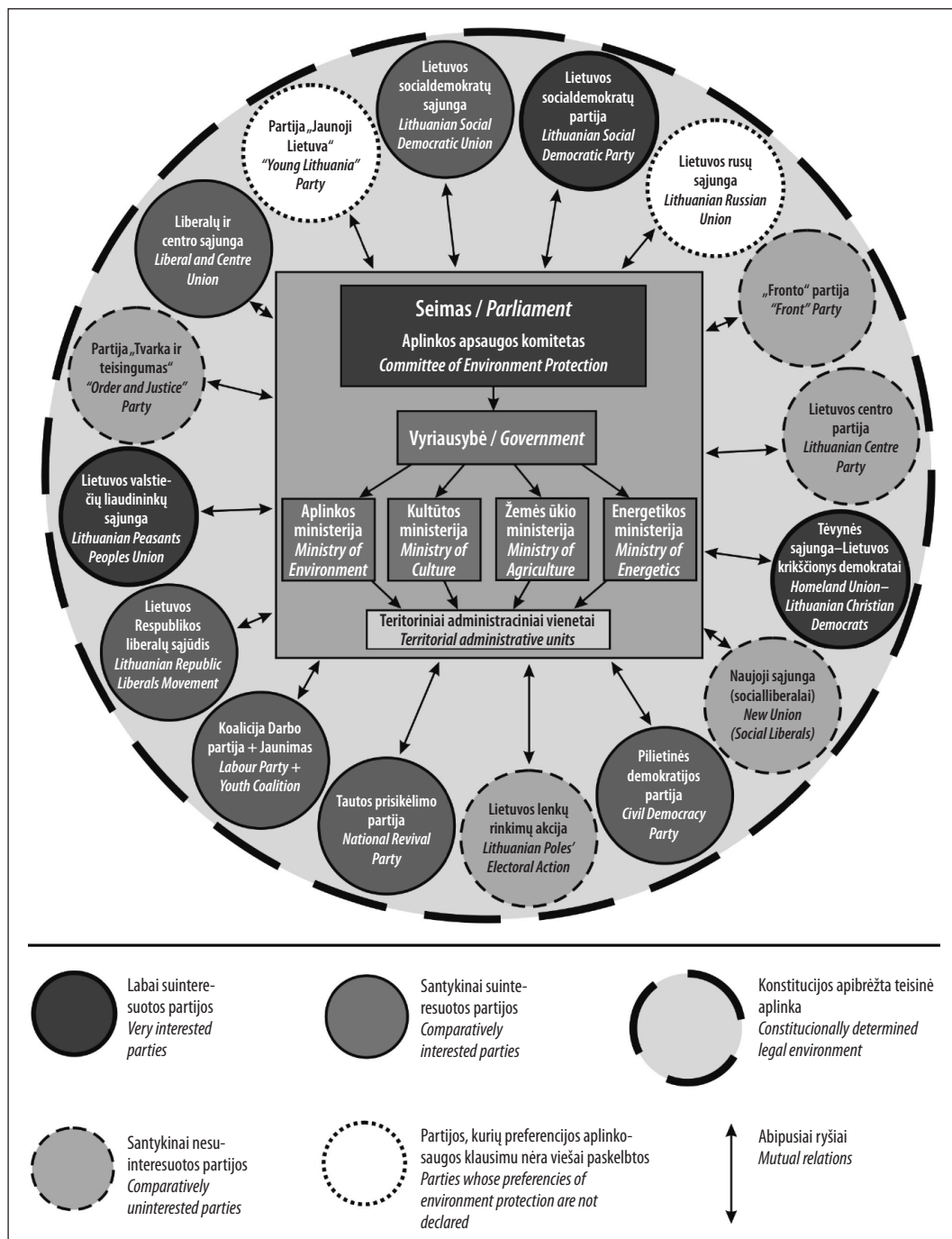
ir Jaunimo koaliciją galima laikyti santykinai suinteresuotą dalyvavimu aplinkosaugos politikoje.

Lietuvos Respublikos liberalų sąjūdis parengė labai abstrakčią rinkiminės programos (*Lietuvos Respublikos Liberalų...*, 2008) aplinkosaugos dalį. Joje daugiausia dėmesio skiriama pagrindinių ūkio šakų poveikio aplinkai mažinimui, integruotam atliekų tvarkymui ir saugomų teritorijų tinklo tobulinimui. Kiti aplinkosauginiai tikslai programoje nėra aiškiai išreikšti arba visiškai nepaminti.

Liberalų ir centro sąjungos (LiCS) programoje (*Liberalų*, 2008a, b) apžvelgiama daug aplinkosauginių tikslų, tačiau

jie nėra detalizuojami, nėra siūlomos konkrečios priemonės problemoms spręsti. Daugiausia dėmesio savo aplinkosaugos programoje LiCS skiria klimato kaitos programai ir saugomų teritorijų tinklo tobulinimui. Lyginant su kitų partijų programomis, galima teigti, kad partija santykinai suinteresuota aplinkosaugos politikos įgyvendinimu.

Lietuvos lenkų rinkimų akcijos aplinkosauginiai tikslai (*Lietuvos lenkų...*, 2008) labai neišsamūs, todėl galima daryti prielaidą, jog ji yra santykinai nesuinteresuota dalyvauti aplinkosaugos politikoje. Jos tikslai daugiausia orientuoti į Vilniaus regioną, pagrindinį dėmesį skiriant miškų ūkiui.

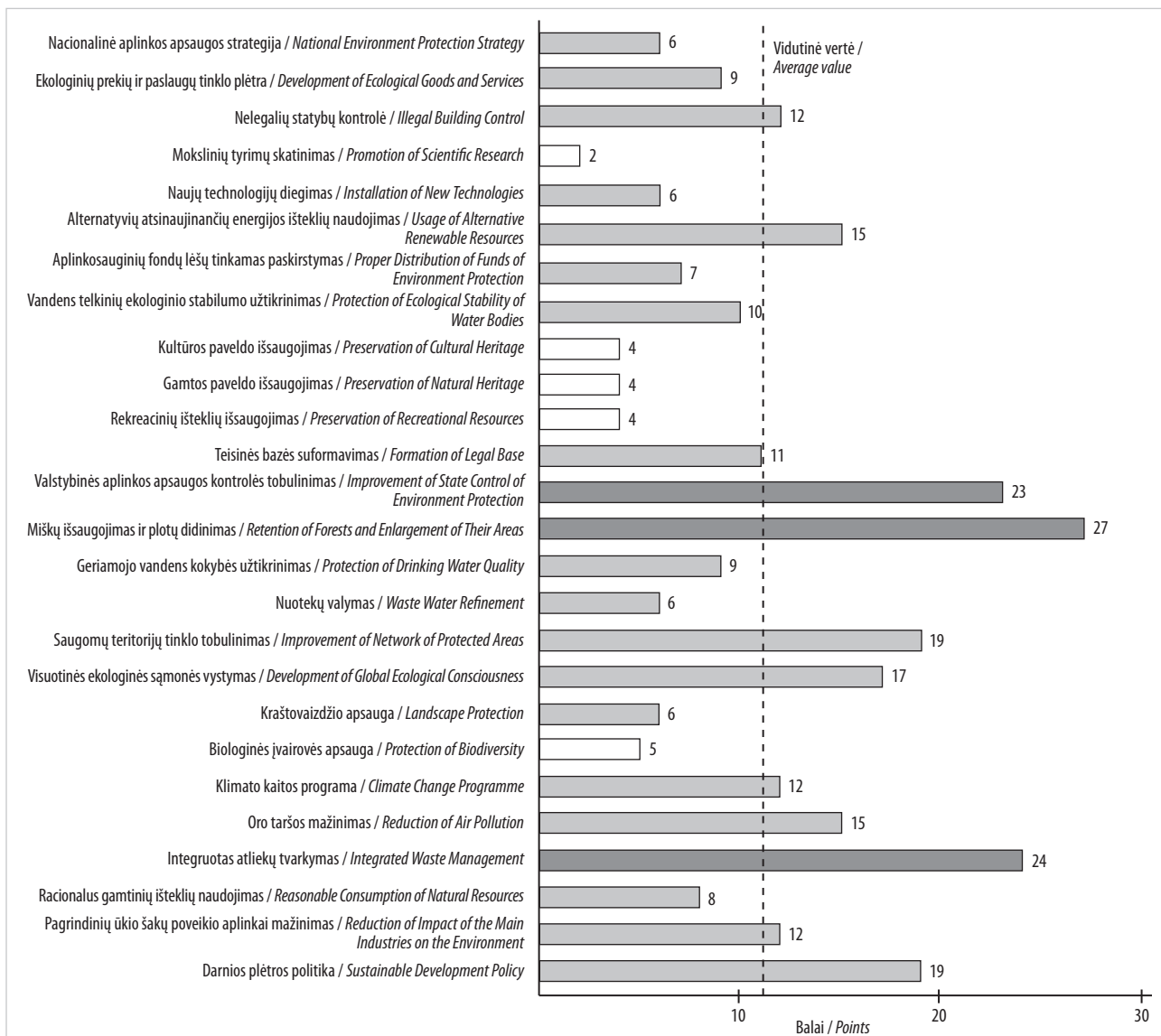
2 pav. Aplinkosaugos politikos valdymas Lietuvoje
Fig. 2. Environmental politics management in Lithuania

Lietuvos valstiečių liaudininkų sąjunga (LVLS) parengė Žaliąją programą (*Lietuvos valstiečių...*, 2008), kurioje aprašomi ne tik ketinami įgyvendinti, bet ir jau įgyvendinti tikslai. Programa labai išsami, daugiausia dėmesio skiriama integruotam atliekų tvarkymui ir ekologinių prekių bei paslaugų tinklo plėtrai, tačiau nepamirštami ir kiti tikslai. Deja, partija savo programoje visiškai neakcentuoja gamtinio ir kultūrinio paveldo išsaugojimo, naujų technologijų diegimo ir mokslinių tyrimų skatinimo. Lyginant su kitomis partijomis, LVLS yra sudariusi vieną geriausių aplinkosaugos programų.

Naujoji sąjunga (socialliberalai) aplinkosaugai neteikė prioriteto, todėl pagrindinis partijos rinkiminės programos (*Naujosios sąjungos...*, 2008a, b) teiginys, atspindintis jų poziciją į aplinkosaugos politiką, yra: „Mes – už švarią aplinką“. Priešingai rinkiminei, partijos programoje atsispindi kai kurie pagrindiniai tikslai, pavyzdžiui: darnios plėtros politika, nelegalių statybų kontrolė, gamtos, kultūros paveldo išsaugojimas ir kt., tačiau ir jie pateikiami labai apibendrintai.

Rinkimuose dalyvavusios, tačiau į Seimą nepatekusios partijos yra santykinai nesuinteresuotos dalyvauti aplinkosaugos politikoje (2 pav.). Jų programos neišsamios, pateikiami tik pavieniai, su konkrečių ir kartais labai lokalių problemų sprendimu susiję tikslai. „Fronto“ partijai svarbiausia yra teisinės bazės suformulavimas ir nelegalių statybų draudimas (*„Fronto“ partijos...*, 2008), tuo tarpu Pilietinės demokratijos partija pateikia integruotą žemės ūkio, aplinkos apsaugos ir miškininkystės programą (*Pilietinės demokratijos...*, 2008), tačiau aplinkosaugos tikslams detalizuoti neskiriama daug dėmesio. Lietuvos socialdemokratų sąjunga (*Lietuvos socialdemokratų sąjungos...*, 2008) akcentuoja darnios plėtros politiką, Lietuvos centro partija (*Centro partijos...*, 2008) labiausiai rūpinasi miškų išsaugojimu ir jų plotų didinimu, kreipia dėmesį į valstybinės aplinkos apsaugos kontrolės ir teisinės bazės tobulinimą.

Apibendrinus (3 pav.) galima teigti, jog partijos daugiausia dėmesio skiria miškų išsaugojimui ir jų plotų didinimui,

3 pav. Politinių partijų programose pateiktų aplinkosaugos tikslų svarbos vertinimas
Fig. 3. Evaluation of the importance of environment protection purposes in the programmes of political parties

darnios plėtros strategijai bei valstybinės aplinkos apsaugos kontrolės tobulinimui. Mažiausiai dėmesio yra skiriama mokslinių tyrimų skatinimui, gamtos, kultūros paveldo ir rekreacinių išteklių išsaugojimui bei biologinės įvairovės apsaugai.

LIETUVOS POLITINIŲ PARTIJŲ VAIDMUO VALSTYBĖS APLINKOSAUGOS POLITIKOJE

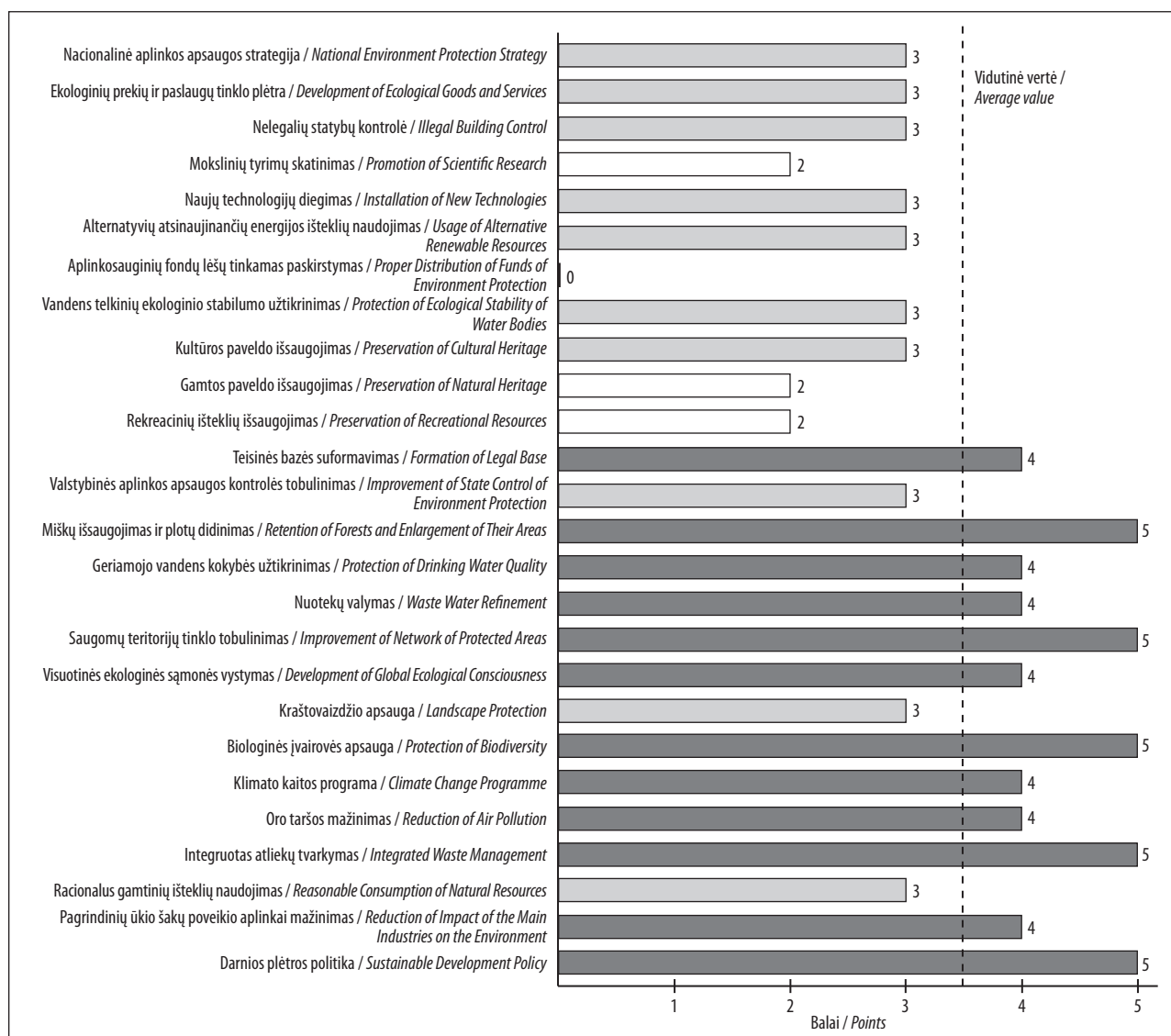
2008 m. išrinkus naują Seimą bei sudarius naują Vyriausybę, pagal valdančiųjų partijų rinkimines ir partijų programas buvo sudaryta penkioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės veiklos programa, kurioje buvo suformuluoti ir pagrindiniai aplinkosaugos politikos tikslai 2008–2012 metais.

Vyriausybės suformuluotoje pakankamai išsamioje aplinkosaugos programoje atsispindi daugelis skirtingų partijų programose esančių aplinkosauginių tikslų. Šioje

programoje visiškai nepamirėtas tik aplinkosauginių fondų lėšų tinkamas paskirstymas. Vyriausybė (4 pav.) aplinkos apsaugos srityje prioritetą teikia darnios raidos politikai, racionaliam gamtinių išteklių naudojimui, biologinės įvairovės apsaugai, saugomų teritorijų tinklo tobulinimui ir miškų išsaugojimui bei jų plotų didinimui.

Lyginant partijų (3 pav.) ir Vyriausybės (4 pav.) programas, išryškėja, jog daugiausia dėmesio partijos savo programose teikia miškų išsaugojimui ir jų plotų didinimui, integruotam atliekų tvarkymui, darnios plėtros politikai, saugomų teritorijų tinklo tobulinimui. Vyriausybės programoje šie tikslai taip pat prioritetingi. Politinės partijos daug dėmesio skiria ir valstybinės aplinkos apsaugos kontrolės tobulinimui, tačiau Vyriausybės programoje tam tiek neskiriama dėmesio.

Vyriausybės aplinkosaugos programa labiausiai atitinka Tėvynės sąjungos–Lietuvos krikščionių demokratų partijos

4 pav. 2008–2012 m. Vyriausybės aplinkosaugos tikslų vertinimas

Fig. 4. Evaluation of the environmental purposes of the Government for 2008–2012

aplinkosaugos programą (2 pav.). Abiejose programose prioritetai teikiami integruotam atliekų tvarkymui, saugomų teritorijų tinklo tobulinimui, miškų išsaugojimui ir jų plotų didinimui, darnios plėtros įgyvendinimui. Taip yra todėl, jog Tėvynės sąjungos–Lietuvos krikščionių demokratų partija vadovauja Valdančiojoje koalicijoje, o kartu ir Vyriausybėje. Vyriausybės programai įtakos turėjo ir kitos, koalicijoje esančios, partijos, tačiau konkrečių lyderių, išskyrus Tėvynės sąjungos–Lietuvos krikščionių demokratų partiją, išskirti negalima, nes jų aplinkosaugos programos neambicingos ir fragmentiškos.

Vyriausybės aplinkos apsaugos programa yra išsami, ambicinga, todėl galima teigti, kad aplinkosaugos politiką valdančios ir vykdančios valstybinės institucijos yra suinteresuotos aplinkosaugos tikslų įgyvendinimu 2008–2012 metais.

Per rinkimus Tėvynės sąjungos–Lietuvos krikščionių demokratų partijai suteiktas visuomenės pasitikėjimo mandatas liudija, jog šios partijos programa atitinka daugumos visuomenės narių preferencijas (šiuo atveju ir aplinkosaugos srityje), o TS–LKD partijos aplinkosauginių nuostatų vyravimas Vyriausybės programoje leidžia teigti, jog visuomenės aplinkosauginės nuostatos yra atstovaujamos valdančiuose sluoksniuose ir gali būti įgyvendintos.

IŠVADOS

1. Lietuvos aplinkos apsaugos valdymo sistema užtikrina gana kokybišką aplinkos apsaugos politikos vykdymą. Nepaisant to, susiduriama su tam tikromis aplinkosaugos valdymo problemomis, todėl sistema ir toliau turėtų būti tobulinama.

2. Aplinkosaugą Lietuvoje reglamentuojantys įvairūs teisiniai dokumentai turėtų užtikrinti atitinkamą aplinkosaugos įgyvendinimą, tačiau dažnai dėl šių dokumentų gausos ir netobulumo pagrindinės aplinkosauginės problemos taip ir lieka neišspręstos.

3. Lietuvos politinių partijų aplinkosaugos programų analizė rodo, kad Lietuvos aplinkosaugos politika labiausiai orientuota į gamtinės aplinkos, ypač atskirų jos komponentų, apsaugą. Mažiausiai dėmesio skiriama kraštovaizdžio, kultūros ir rekreacinių išteklių apsaugai.

4. Politinių partijų aplinkosauginės programos yra renamos atsižvelgiant į atskirų visuomenės grupių aplinkosauginės preferencijas, todėl kompleksinio požiūrio jose stoka liudija ribotą visuomenės ekologinį sąmoningumą.

5. Lietuvos Respublikos Seimo valdančiosios koalicijos partijų pagrindinės aplinkosauginės preferencijos, minimos ir ją sudarančių partijų programose, atspindi pagrindinius visuomenės aplinkosauginius lūkesčius ir yra įtrauktos į ambicingą Vyriausybės programą, kuri turėtų būti įgyvendinama 2008–2012 metais.

Literatūra

- Baltrėnas P., Lygis D., Mierauskas P., Oškiniš V., Šimaitis R. 1996. *Aplinkos apsauga*. Vilnius: Enciklopedija.
- Bučas J. 2001. *Kraštotvarkos pagrindai*. Kaunas: Technologija.
- Centro partijos 2008 metų rinkimų į LR Seimą programa*. 2008a. www.centropartija.lt (2008 11 18).
- Darbo partijos 2008 metų rinkimų į LR Seimą programa*. 2008b. www.darbopartija.lt (2008 11 18).
- Darbo partijos programa*. www.darbopartija.lt (2008 12 14).
- „Fronto“ partijos 2008 metų rinkimų į LR Seimą programa. 2008. www.frontopartija.lt (2008 11 18).
- Liberalų ir centro sąjungos 2008 metų rinkimų į LR Seimą programa*. 2008a. www.lics.lt (2008 11 18).
- Liberalų ir centro sąjungos partijos programa*. 2008b. www.lics.lt (2008 12 14).
- Lietuvos aplinkos apsaugos strategija*. 1996. Vilnius: Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija.
- Lietuvos lenkų rinkimų akcijos 2008 metų rinkimų į LR Seimą programa*. www.awpl.lt (2008 11 18).
- LR aplinkos apsaugos ministerijos istorija*. www.am.lt (2009 04 08).
- Lietuvos Respublikos Aplinkos apsaugos įstatymas. 1992. *Valstybės žinios*. Nr. 5-75.
- LR aplinkos ministerijos misija ir strateginiai tikslai*. www.am.lt. (2009 04 08).
- Lietuvos Respublikos Liberalų sąjūdžio 2008 metų rinkimų į LR Seimą programa*. www.liberalusajudis.lt (2008 11 18).
- LR sveikatos apsaugos ministerijos misija*. www.sam.lt (2009 04 08).
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos ministerijos nuostatų patvirtinimo“. 1994. *Valstybės žinios*. Nr. 71-1352.
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos nuostatų patvirtinimo“. 1998. *Valstybės žinios*. Nr. 84-2353.
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos nuostatų patvirtinimo“. 1998. *Valstybės žinios*. Nr. 72-2105.
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos patvirtinimo ir įgyvendinimo“. 2003. *Valstybės žinios*. Nr. 89-4029.
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos statybos ir urbanistikos ministerijos nuostatų patvirtinimo“. 1994. *Valstybės žinios*. Nr. 74-1389.
- Lietuvos socialdemokratų partijos 2008 metų rinkimų į LR Seimą programa*. 2008a. www.vtv.lt (2008 11 18).
- Lietuvos socialdemokratų partijos programa*. 2008b. www.lsdpl.lt (2008 11 18).
- Lietuvos valstiečių liaudininkų sąjūdžio Žalioji programa*. www.lvls.lt (2008 11 18).
- LR žemės ūkio ministerijos politikos prioritetai*. www.zum.lt (2009 04 08).
- Mačiulaitienė M. 2001. *Ekologija*. Vilnius: Vilniaus kooperacijos kolegija.
- Naujosios sąjungos partijos 2008 metų rinkimų į LR Seimą programa*. 2008a. www.nsjunga.lt (2008 11 18).

27. *Naujosios sąjungos partijos programa*. 2008b. www.nsajunga.lt (2008 12 14).
28. Pakalnis R. *Aplinkos apsauga. Pranešimas apie žmogaus socialinę raidą Lietuvoje 1998*. http://www.un.lt/images/socialine_raida/lt/1998/7SKYRIUS.pdf (2009 03 24).
29. *Partijos „Tvarka ir teisingumas“ 2008 metų rinkimų į LR Seimą programa*. www.ldp.lt (2008 11 18).
30. *Pilietinės demokratijos partijos 2008 metų rinkimų į LR Seimą programa*. www.pdp.lt (2008 11 18).
31. *Tautos prisikėlimo partijos 2008 metų rinkimų į LR Seimą programa*. 2008a. www.vtv.lt (2008 11 18).
32. *Tautos prisikėlimo partijos programa*. 2008b. www.prisikelimopartija.lt (2008 12 14).
33. *Tėvynės sąjungos–Lietuvos krikščionių demokratų 2008 metų rinkimų į LR Seimą programa*. 2008a. www.tsajunga.lt (2008 11 18).
34. *Tėvynės sąjungos–Lietuvos krikščionių demokratų partijos programa*. 2008b. www.tsajunga.lt (2008 12 14).

Snieguolė Cironkaitė, Jonas Volungevičius

ANALYSIS OF LITHUANIAN POLITICAL PARTIES' PROGRAMMES IN STATE ENVIRONMENTAL POLICY CONTEXT

Summary

At this moment, in the world as well as in Lithuania, politics of environmental protection is one of the most important policy directions. After the 2008 Parliament election, a new environmental programme of the Government was compiled, which should satisfy society's expectations, solve the most relevant environmental problems and ensure quality realization of environmental policy in Lithuania during 2008–2012.

The aim of the work was to analyze and evaluate environmental aspects in the election campaign of political parties during the 2008 election to the Parliament of the Republic of Lithuania and in Government programmes.

The analysis has shown that:

1. The environmental protection management system of Lithuania ensures quite a reliable administration and implementation of environmental politics in the Republic of Lithuania. However, it still causes some problems, so this system should be improved.

2. Environmental protection is regulated by various legal documents which should ensure an appropriate implementation of environmental protection. However, often the main problems remain unsolved due to abundance and imperfection of these documents.

3. Analysis of environmental protection programmes of political parties of Lithuania shows that the Lithuanian environmental protection politics are mostly oriented to protection of natural environment. Less attention is paid to the protection of landscape, cultural and recreation resources.

4. The programmes of environmental protection, prepared by political parties, are made according to environmental preferences of certain social groups, and therefore the lack of complex approach in these programmes is indicative of the limited social ecological consciousness.

5. The main environmental preferences of coalition parties of the Parliament of the Republic of Lithuania, mentioned in the programmes of the parties, also reflect society's expectations and are involved into the ambitious governmental programme which should be implemented during 2008–2012.

Key words: Lithuanian policy of environmental protection, political parties, election programmes, environment protection purposes, environment protection management